

Η ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΝΟΗΜΑΤΟΣ (΄ΙΑ Μέρος) – Νόημα και Αλήθεια (του Γιώργου Μαυρουλέα)

Η έννοια της αλήθειας είναι περισσότερο ενστικτώδης και αξιωματική παρά επεξεργασμένη και διαυγασμένη στις συνειδήσεις μας. Η αλήθεια είναι μια διακριτή αλλά και ηθική έννοια. Αυτό σημαίνει ότι είναι κάτι που γνωρίζεται αλλά και κάτι που κατακτιέται. Εκείνο που καταρχήν αποκαλύπτει ως έννοια είναι ότι υπάρχει το λάθος, η μίμηση και το ψευδές. Το λάθος δε συνάδει με την αλήθεια, η μίμηση την αντιγράφει, το δε ψευδές αντίκειται αυτής.

Η αλήθεια είναι μία για κάθε φαινόμενο, πράγμα, κατάσταση, διάθεση ή ον καθώς συνδέεται με την ίδια την ύπαρξη, με το ίδιο το Είναι, όπως εκδηλώνεται στην Πραγματικότητα. Μπορούν να υπάρχουν όμως πολλές όψεις της αλήθειας που προκύπτουν από τη διαφορετική γωνία από την οποία την κοιτάμε. Αλλά αυτό που έχει σημασία για την αποφυγή μιας παραποίησης τελικά της ίδιας της αλήθειας, μέσα από τη χρήση αυτού του δεδομένου των πολλών όψεων ως πρόσχημα, είναι ότι αυτή όντως υπάρχει¹ και είναι πολύπλευρη ή σύνθετη. Άρα η ορθή στάση έναντί της, είναι εμείς να γίνουμε πιο ανοικτοί και πιο συνθετικοί στην αντίληψή μας και όχι να αποφαινόμαστε με ευκολία ότι είναι αδύνατη η αποκάλυψή της ή να ισχυριζόμαστε ότι όλα τα επιχειρήματα ή όλες οι απόψεις έχουν μια δόση αλήθειας. Γιατί κι αυτό με τη σειρά του δεν είναι αληθινό.

Χρειαζόμαστε συνεπώς μια συνεπή στάση απέναντι στην αλήθεια

και αυτή απαιτεί μόχθο, όχι μόνο για γνωσιολογική επάρκεια αλλά και στοχαστικό, ερευνητικό μόχθο. Τέλος απαιτεί μια απροκατάληπτη στάση.

Η απροκατάληπτη στάση δεν είναι τόσο εμφανής ως έννοια όσο δείχνει, για να μη σταθεί κάποιος στο πως αυτή κατακτιέται ή τι την εμποδίζει να εκφραστεί. Είμαστε γεμάτοι από ισχυρογνωμοσύνες, εντυπώσεις, θέσεις, υποτιθέμενες γνώσεις, φοβίες ή και άλλα ψυχολογικά χαρακτηριστικά που δεν αφήνουν κανένα περιθώριο και σε κανέναν, να ισχυρισθεί ότι αντιλαμβάνεται πλήρως την αλήθεια για οποιοδήποτε θέμα. Από την άλλη όμως, όσο πιο πολύπλευρη (συνθετική- ολιστική) είναι η αντιμετώπισή μας, όσο πιο απροκατάληπτη, όσο περισσότερο αυτογνωσιακό μόχθο καταβάλουμε, τόσο πιο κοντά βρισκόμαστε στην αλήθεια καθαυτή.

Κατά συνέπεια θα μπορούσαμε να πούμε πως από τη μία συμφωνούμε με τον Κρισμαμούρτι στην τοποθέτησή του για ελευθερία από την αυθεντία, από την άλλη διαφωνούμε με την απολυτότητα μιας τέτοιας θέσης. Πρέπει να μπορούμε να διακρίνουμε και να αναγνωρίζουμε τους μεγάλους μέντορες της φυλής. Εκείνους που έχουν επιδείξει όλα τα παραπάνω. Δηλαδή αυτή την πολύπλευρη, ολιστική, βαθιά στοχαστική και ερευνητική ματιά, συνοδευόμενη ταυτόχρονα από αυτογνωσιακό μόχθο που καταλήγει σε εκδηλωμένη σοφία. Δεν μπορούμε όλα κάθε φορά να τα παίρνουμε από την αρχή, χωρίς να μπορούμε να πατήσουμε κάπου ή να εμπιστευθούμε το οτιδήποτε. Αυτό δε θα υπέκρυπτε μόνο μια βαθιά καχυποψία προς όλους και όλα, οδηγώντας τα πάντα σε αδιέξοδο (καθώς τίποτα δε θα μπορούσε να προχωρήσει) αλλά και μια αλαζονεία έναντι κάποιων που έχουν εργαστεί πολύ περισσότερο από εμάς για την αλήθεια. Από την άλλη δεν πρέπει να κρατάμε μια στάση απόλυτης αποδοχής για όλα δίχως μια ερευνητική και στοχαστική προσπάθεια από μέρους μας.

Εδώ είναι σημαντικό να αναφερθεί πως η έρευνα για την αλήθεια είναι αέναη. Όποιος πει ότι γνωρίζει όλη την αλήθεια δε διεκδικεί μόνο το τίτλο ενός εν δυνάμει ιεροεξεταστή αλλά και του γελοίου νάρκισσου. Ακόμη περισσότερο, όποιος προσπαθήσει

να την επιβάλλει στους άλλους με τη βία, ως αυθεντία, σε κάποιους που την αμφισβητούν, διεκδικεί τον τίτλο του εχθρού της αλήθειας. Γιατί εχθρός της αλήθειας δεν είναι μόνο εκείνος που συνειδητά την παραποιεί και τη μάχεται, αλλά κι αυτός που στο όνομά της παραβιάζει την ελευθερία των υπολοίπων να την ερευνήσουν και να την αμφισβητήσουν. Γιατί η αλήθεια είναι βίωμα και όχι ιδιοκτησία κανενός, και τα βιώματα δεν επιβάλλονται αποτελούν επιγνώσεις μέσα από συνειδητοποιήσεις. Προϋποθέτουν δηλαδή στοχαστικό μόχθο-έρευνα.

Οι παραδεδεγμένες κοινωνικές, θρησκευτικές, ιδεολογικές, πολιτικές κ. ά. αλήθειες, μπορούν να είναι πάντα υπό αμφισβήτηση, για να μην πούμε ότι όλοι μας κάποιες στιγμές στη ζωή μας, θα πρέπει να τις θέτουμε υπό αμφισβήτηση. Όχι μόνο γιατί ο άνθρωπος μέσα από την ηλικιακή ωρίμανση και συσσώρευση εμπειριών αλλάζει και την κοσμοθεώρησή του, αλλά και γιατί πρέπει να βεβαιώνεται ότι δε λειτουργεί με βάση αυτονόητα και αυθεντίες, άρα με προκαταλήψεις.

Η αλήθεια έχει νόημα μόνο αν μπορεί να είναι βίωμα. Μόνο αν είναι ένα ενορατικό-βιωματικό-επιγνωσιακό αποτέλεσμα. Η γνώση της απλώς, δεν μπορεί να παρά να αποτελεί ένα δόγμα, μια μορφή της αλλά χωρίς το περιεχόμενο που αυτή εκφράζει. Το δόγμα, η γνώση ως επιστητό δεν είναι παρά ένα σύμβολο, ένα είδωλο της ίδιας της αλήθειας: ένα νεκρό πράγμα. Για παράδειγμα η στοργή ως λέξη, ως ακουστικό ή οπτικό γραπτό σύμβολο ή ακόμη και ως ορισμός δεν μπορεί να μεταφέρει το αληθινό περιεχόμενό της που είναι το βίωμα. Μόνο αν νοιώσει κάποιος στοργή, μπορεί να καταλάβει πραγματικά τι είναι αυτή. Και μόνο τότε αντιλαμβάνεται πόσο μακριά βρισκόταν από την πραγματικότητα.

Εδώ ερχόμαστε σε ένα σημαντικό ζήτημα. Ο νους δε μπορεί να συλλάβει ποτέ όλη την αλήθεια. Πρώτον, γιατί συλλαμβάνει μόνο την εκδήλωση ενός όντος και όχι το ίδιο το ον καθαυτό. Δεύτερον, γιατί είναι δημιούργημα της βιολογικής – εμπειρικής μας προκατάληψης και ισχυρογνωμοσύνης. Τρίτον, επειδή ο νους είναι πάντα χωριστικός (πρέπει να απομονώσει το αντικείμενο

της νόησης από το υπόλοιπο περιβάλλον) και αναλυτικός, σ' έναν κόσμο ενότητας και σύνθεσης².

Απ' αυτό άλλωστε προκύπτει και το μεγάλο πρόβλημα στον κόσμο: η ειδωλολατρία. Ο νους πάντα λειτουργεί στο επίπεδο του συμβολικού, της μορφής, του ειδώλου. Η ανθρωπότητα ποτέ δε διέφυγε της λατρείας των ειδώλων. Είδωλο δεν είναι μόνο το τοτέμ και τα ιερά αγάλματα ή οι εικόνες, ούτε μόνο το χρήμα. Τα δόγματα, η φανατική και προκατειλημμένη πίστη, οι σεχταριστικές αντιλήψεις, οι εθνικισμοί και ο ναρκισσισμός, η επιφανειακή στάση έναντι των εννοιών και των ιδεών, η αγάπη για την εξουσία και τη δύναμη, η αυταρέσκεια είναι μορφές ειδωλολατρίας. Το είδωλο παραμένει ένα μέσα στην αφαιρετική του έννοια και είναι πάντα η λατρεία της μορφής αντί αυτού που εκφράζει, του περιεχομένου της. Είναι πάντα μια στάση αμέλειας του νου, μια επιφανειακή λατρεία που προκύπτει από μια εσωτερη ραθυμία μας, από ένα φόβο απέναντι στο στοχασμό και τον ερευνητικό μόχθο. Είναι μια επιλογή ταύτισης με αυτό που είναι εύκολο και δεν κουράζει το μυαλό μας.

Η ειδωλολατρία δεν αναγνωρίζει τον κόσμο των εννοιών και των ιδεών. Στέκεται στο επιφανειακό και στο προφανές όπου (θεωρεί) ότι αισθάνεται ασφαλής. Όσο λιγότερο σύνθετα και πολύπλοκα είναι τα πράγματα τόσο πιο ασφαλής αισθάνεται κάποιος. Αντιθέτως όσο αυξάνεται η πολυπλοκότητα τόσο αυξάνεται και η αβεβαιότητα. *[Βλέπουμε ότι και εδώ, από πίσω κρύβεται ο φόβος, η ανασφάλεια]*. Αλλά μέσα από την πολυπλοκότητα και την αβεβαιότητα εξελίσσεται η ζωή, αλλιώς θα βρισκόμασταν ακόμα στο στάδιο των προκαρυωτικών κυττάρων.

Αυτό λοιπόν που προκύπτει από τα παραπάνω είναι ότι η ελευθερία από το φόβο είναι ο αναγκαίος δρόμος για την αλήθεια. Αν μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε το «Σατανά» με μια αντίστοιχη φράση του τύπου «ο θεός είναι Αγάπη», θα λέγαμε ότι ο Σατανάς είναι φόβος.

Παραπομπές - σημειώσεις:

¹«Το επίθετο **αληθής** (απ' όπου η **αλήθεια**) προήλθε από το στερητικό **α-** και **-λήθος**, («λήθη») ή την ίδια τη λέξη **λήθη**: **α-ληθής** επομένως ήταν αρχικά «αυτός που δε μπορεί να περάσει στη λήθη, να λησμονηθεί ή να αποκρυβεί», άρα «αυτός που δε λανθάνει, δεν υποκρύπτεται, αλλά είναι εμφανής, απτός, πραγματικός, αληθινός». Επ' ευκαιρία, ας σημειωθεί ότι η αρχαιότατη (ήδη στον Όμηρο) λέξη **αληθής** και **αλήθεια** δεν προέρχεται από την ομόρριζη λέξη **λάθος**, η οποία εμφανίζεται πολύ αργά (στους μεταγενέστερους χρόνους).»

Συμπληρωματικά: Η έννοια της αλήθειας μπορεί να προσεγγιστεί από πολλές απόψεις:

- 1) από την ηθική άποψη, όπου εκδηλώνεται προς δύο κατευθύνσεις. Η μία προς τα μέσα ως αγάπη και θέληση για την αλήθεια και η δεύτερη προς τα έξω ως ειλικρίνεια ή συνέπεια λόγων και έργων, χωρίς μιμήσεις, εμμεσοποιήσεις, πλάνες που βασίζονται σε αμέλεια του νου ή ψεύδη. Η αλήθεια λοιπόν εκλαμβάνεται ως αξία και μάλιστα ως ύψιστη, και δικαίως αφού οποιαδήποτε μη πραγματική κατάσταση του Είναι δεν μπορεί να θεωρείται ως τέτοια,
- 2) από την επιστημονική άποψη όπου κάτι αληθεύει ή δεν αληθεύει και αυτό αποδεικνύεται μέσα από τις επιστημολογικές απαιτήσεις,
- 3) από την άποψη των αντιλήψεων και των ιδεολογιών, όπου η εμπειρία αλλά και οι αισθητηριακές μας δυνατότητες παίζουν σημαντικό ρόλο,
- 4) από το εύρος της θέασης των πραγμάτων και της απόστασής μας από αυτά,
- 5) από την άποψη της πραγματικότητας ή του πραγματικού,
- 6) από τη χρονική άποψη όπου οι συσσωρευμένες εμπειρίες και γνώσεις μας επιτρέπουν μια ευρύτερη ή και διαφορετική θέασή της.
- 7) στην αφαιρετική της διάσταση ως αυτό που ανακαλύπτεται σταδιακά, λόγω του βαθύτερου και εσώτερου περιεχομένου της, μέσα στην απειρότητά της.
- 8) από τη θρησκευτική άποψη όπου ταυτίζεται με τη θέληση του

θεού,

9) από την κοινωνική άποψη όπου συνδέεται με την ουσία της κοινωνικότητας,

10) από την εξελικτική άποψη όπου εκφράζεται μέσα από τη μεταβολή της,

11) από την ατομική άποψη όπου οι αλήθεια αποκαλύπτεται στα εσώτερα κίνητρα και το σκοπό του ατόμου,

12) από την λογική-μαθηματική της διάσταση όπου εισάγεται η έννοια της ισχύος της αλλά και της καθολικότητάς της.

² Η έννοια της σύνθεσης είναι χαρακτηριστικά αντίθετη από την έννοια της ανάλυσης. Η σύνθεση αναδύεται μέσα από τα επιμέρους στοιχεία ως μια ενότητα ευρύτερη – υπέρτερη του αθροίσματός τους (συν-θέτει). Η ανά-λυση αντιθέτως παρακάμπτει την ολότητα και στρέφεται στα επιμέρους που τη συνθέτουν (από-συνθέτει).

Διαβάστε επίσης:

Η ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΝΟΗΜΑΤΟΣ ('Α Μέρος)

Η ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΝΟΗΜΑΤΟΣ ('Β Μέρος)

Η ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΝΟΗΜΑΤΟΣ ('Γ Μέρος)

Η ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΝΟΗΜΑΤΟΣ ('Δ Μέρος)

Η ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΝΟΗΜΑΤΟΣ – Η βιολογική μας προκατάληψη και οι δυνατότητες

Η ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΝΟΗΜΑΤΟΣ ('ΣΤ Μέρος)

Η ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΝΟΗΜΑΤΟΣ ('Ζ Μέρος)

Η ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΝΟΗΜΑΤΟΣ ('Η Μέρος) – Η αξία και το νόημα

Η ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΝΟΗΜΑΤΟΣ ('Θ Μέρος) – Φόβος & Κυριαρχικότητα

Η ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΝΟΗΜΑΤΟΣ ('Ι Μέρος) – Νόημα & Συνείδηση

Γιώργος Μαυρουλέας, Πολιτικός Επιστήμονας,

Μέλος της Μ.Κ.Ο. Σόλων

gmavrouleas@solon.org.gr

(Φωτό: wikipedia)

2 Μαΐου 2011